

TO'G'RIDAN TO'G'RI XORJIY INVESTITSIYALAR VA UNING O'ZBEKISTONDAGI KORPORATIV MOLIYAVIY BOSHQARUV AMALIYOTIGA TASIRI

Shamaxmudova Aziza Murodulla qizi KIUT Magistr

Annotatsiya: Maqolada To'g'ridan to'g'ri xorjiy investitsiyalar va uning O'zbekistondagi korporativ moliyaviy boshqaruv amaliyotiga tasiri jarayonini yanada rivojlantirish orqali to'g'ridan-to'g'ri xorjiy investitsiyalarni jalb qilish masalasi yangilangan. Buxgalteriya hisobi va soliq qonunchiligini qo'llashning individual misollaridan foydalanib, samarali mulkdorning yo'qligi davlat tomonidan tadbirkorlik faoliyatini tartibga solish uchun qabul qilingan me'yorlar ustidan korporativ nazoratni qanday qisqartirishi, ularning ba'zilari korporativ boshqaruv tamoyillariga zid bo'lganligi va korporativ boshqaruv tamoyillariga zid kelishi ko'rsatilgan. aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligining pasayishi. Xususan, kirish qismida O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar bayon etilgan hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tegishli farmoni bilan tasdiqlangan 2017-2021-yillarda O'zbekistonni yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi qabul qilinganidan keyin investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish masalasi yangilangan. O'zbekiston. "Materiallar va usullar" qismida korporativ mulkni boshqarishning nazariy jihatlari yoritilgan va respublikada davlat mulkini xususiylashtirish jarayoni yoritilgan. Amaldagi korporativ boshqaruv tizimi samaradorligining aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligiga bevosita ta'siri qayd etilgan. "Natijalar va muhokamalar" O'zbekiston Respublikasining korporativ sektorini rivojlantirishga qaratilgan norma ijodkorligi va huquqni qo'llash amaliyotining mavjud muammolariga e'tibor qaratadi va ularni bartaraf etish yo'llarini taklif etadi. Tadqiqotni sarhisob qilar ekan, mualliflar davlat tasarrufidan chiqarish jarayonini faollashtirish zarurati masalasini yangilaydilar.

Kalit so'zlar: Investitsion muhit, investitsiya siyosati, to'g'ridan-to'g'ri xorjiy investitsiyalar, investitsiya loyihalari, milliy investitsiyalar, soliq siyosati, qayta investitsiyalar, eksport.

O'zbekiston Respublikasi jadal va muvozanatli iqtisodiy rivojlanishning barqaror tendentsiyasini namoyish etmoqda. Erishilgan natijalar 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida belgilangan joriy va keyingi yillarga mo'ljallangan iqtisodiy va ijtimoiy o'sishning ulkan, ammo to'liq amalga oshirilishi mumkin bo'lgan rejalarini belgilash imkonini bermoqda. Biroq, Strategiyada belgilab berilgan keng ko'lamli vazifalarni amalga oshirish bir xilda katta sarmoyalarni talab qildi.

Prezident Sh.Mirziyoyev tomonidan jamiyat hayotining barcha jabhalarini yanada liberallashtirish mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlar, davlatimiz rahbarining Rossiya Federatsiyasi, Xitoy Xalq Respublikasi, Koreya Respublikasi va boshqa mamlakatlarga rasmiy tashriflarining asosi sifatida belgilab berilgan. bir qator boshqa davlatlar respublikaga jalb etilgan xorijliklarning salohiyatini sezilarli darajada kengaytirdi

Korporativ investitsiyalarni boshqarish tizimida samarali mulkdor masalasi. Mustaqil O‘zbekiston uchun doimiy faoliyat yurituvchi xalqaro moliya institutlari: Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Islom taraqqiyot banki, uni vaqtincha tark etgan Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki ham O‘zbekiston sarmoyaviy makonida o‘z faoliyatini sezilarli darajada faollashtirdi.

Respublikaga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishning asosiy yo‘nalishlaridan biri davlat mulkini xususiylashtirish bo‘lib qolmoqda. 1991-yildan boshlab, O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgan dastlabki kunlardan boshlab davlat tasarrufidan chiqarish jarayoni iqtisodiyotning asosiy tarmoqlarining deyarli barcha asosiy korxonalaridan 606 ta aksiyadorlik jamiyati (OAJ) tashkil etildi. Shunga qaramay, aytish mumkinki, davlat mulkini xususiylashtirish jarayoni boshida turibdi, chunki aksiyadorlik jamiyati aktivlarining 82 foizi davlat mulkida, yana 8 foizi tarmoq xo‘jalik boshqaruvi organlarining yurisdiksiyasida. aksiyalarining deyarli 100 foizi ham davlatga tegishli. Shu bilan birga, to'g'ridan-to'g'ri va deyarli cheksiz investitsiyalarni olib keladigan investorning korxonalar ustav kapitalini shakllantirishga qo'shgan hissasining hujjatli dalili bo'lgan aksiyalarni sotishdir. Investor uchun aksiyaning jozibadorligi uning qiymati va daromad olish qobiliyatining mavjudligidadir, bu unga kapitalning barcha afzalliklarini, mulk huquqini saqlab qolishga imkon beradi.

Mulkdorligini korporativ boshqarish tizimida samarali mulkdor masalasi bo'yicha. Qimmatli qog'ozning ushbu ikki investitsiya xususiyati ushbu qimmatli qog'ozga xos bo'lgan umumiy afzalliklar tufayli ko'p marta ko'paytiriladi.

Kapital hajmini oshirish. Rivojlanayotgan mamlakatlarga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar kapital oqimini ifodalaydi va qabul qiluvchi mamlakatning umumiy kapitalini oshiradi. Kapital taqchil bo'lgan milliy iqtisodiyotlarda bu boshqa yo'l bilan jalb qilinishi mumkin bo'lmagan investitsiyalarni jalb qilish imkonini beradi.

Bandlik va daromadga ta'siri. Odatda, bu ta'sir ko'proq mehnat talab qiladigan tarmoqlarga yashil maydon investitsiyalarida namoyon bo'ladi, kapital ko'p investitsiyalar (kon) yoki mavjud korxonalarini sotib olish nisbatan kichikroq va hatto salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Soliq tushumlari. Chet el firmalariga to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita soliqlar davlat daromadlarini oshiradi. Xodimlarning daromadlari ham soliqqa tortiladi, lekin amalda

bu ta'sir ko'pincha soliq imtiyozlari va investorlarga imtiyozlar berish orqali yumshatiladi.

O'tkazish (tarqatish) effekti. Ko'p millatli korxonalar ko'pincha o'z mamlakatlariga qaraganda ilg'or texnologiyalar va boshqaruvga ega. O'quv jarayonida ushbu ko'nikmalar mahalliy kadrlarga o'tkazilishi mumkin. Bu ishchilar biznesni o'zgartirganda yoki o'z biznesini ochsa, mahalliy korxonalar ham foyda ko'radi. Yuqumli ta'sirlar qabul qiluvchi mamlakatda texnologik daraja va unumdorlikni oshirishi mumkin, ammo bu bir qator omillarga bog'liq (masalan, ma'lum bir sanoat yoki mintaqada to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar konsentratsiyasining yuqori konsentratsiyasi).

Investitsiyalar iqtisodiyotni rivojlantirishning zarur sharti bo'lib, asosan moddiy ishlab chiqarish va ijtimoiy sohalardagi ustuvor loyihalarni amalga oshirishga yo'naltiriladi. Yangi texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etish, mamlakatimiz iqtisodiyoti salohiyatini yuksaltirish, jahon bozorida raqobatbardoshligini mustahkamlash, boshqaruvning ilg'or tajribalarini joriy etishda xorijiy sarmoyalarni jalb etish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jalb etilgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy kapital qo'yilmalar, texnika va texnologiyalar, shuningdek, boshqa aktivlar mamlakatimiz iqtisodiyotini rivojlantirishga munosib hissa qo'shib, jahon iqtisodiy tizimiga integratsiyalashuviga xizmat qilmoqda. Chet el kapitali ishtirokidagi korxonalar tomonidan yaratilgan chuqur qayta ishlangan tabiiy resurslar nafaqat xo'jalik yurituvchi sub'ektning o'ziga, balki boshqa sohalarning rivojlanishiga ham ta'sir etib, makroiqtisodiy o'sish uchun zamin yaratadi. O'z-o'zidan ko'rinib turibdiki, tabiiy va mehnat resurslariga ancha boy, ulkan intellektual salohiyat, iqtisodiyoti jadal rivojlanayotgan O'zbekiston bozori xorijiy investorlar uchun yildan-yilga jozibador bo'lib bormoqda.

Bunda mamlakatimizda yaratilgan me'yoriy-huquqiy baza, xususan, "Investitsiya faoliyati to'g'risida"gi va "Xorijiy investitsiyalar to'g'risida"gi qonunlar xorijiy investorlar uchun eng qulay shart-sharoitlarni ta'minlovchi, barcha manfaatlarni kafolatlovchi va himoya qiluvchi muhim o'rin tutadi. ularning O'zbekistonda investitsiya faoliyatini amalga oshirishdagi huquqlari. Shuningdek, mazkur hujjatlar xorijiy investorlar va xorijiy sarmoyalarga nisbatan adolatli va teng huquqli tartibni belgilab, bu orqali ularga o'z faoliyatidan olingan foydani mustaqil va erkin tasarruf etish (shu jumladan, uni to'sqinliksiz repatriatsiya qilish), o'z hisobvaraqlaridagi milliy valyuta mablag'laridan chet el valyutasini sotib olish uchun foydalanish imkonini beradi. ichki bozorda. Qonun hujjatlarida ularning mulki daxlsizligini himoya qilishga qaratilganligi, huquq va majburiyatlari, rag'batlantirish choralari aniq belgilab berilgan.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-yanvardagi “Investitsiya va tashqi savdo sohasida boshqaruv tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmoni, PF-5643 son.
2. Maxmudov N.M, Madjidov Sh.A. Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish. O‘quv qo‘llanma. - T.: TDIU, 2010.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi” to‘g‘risidagi farmoni, PF-4947
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi “Respublika iqtisodiyotiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” Qarori PQ-4300 son, 2019-yil 29-aprel.